

BEROEPSPROFIEL EN OPLEIDINGSPROFIEL

THEATER

2017

LANDELIJK NETWERK THEATEROPLEIDINGEN
FEDERATIE CULTUUR

INHOUDSOPGAVE

- 1 WOORD VOORAF
 - 2 PROCES EN WERKWIJZE ACTUALISERING BEROEPSPROFIEL EN LANDELIJKE OPLEIDINGSPROFIELEN THEATER
 - 2.1 Geschiedenis van de actualisering
 - 2.2 Werkwijze van de huidige actualisering
 - 3 BEROEPSPROFIEL THEATER
 - 3.1 Beroepscontext van de theaterprofessional
 - 3.2 Competenties
 - 4 OPLEIDINGSPROFIEL THEATER
 - 4.1 Inleiding
 - 4.2 Uitgangspunten
 - 4.2.1 Competentiebenadering
 - 4.2.2 Formulering van de competenties
 - 4.3 Visie van de theateropleidingen op het werkveld
 - 4.4 Positie van de theateropleidingen in het onderwijsveld
 - 4.4.1 Niveaubeschrijving Associate degree
 - 4.4.2 Niveaubeschrijving bachelor
 - 4.4.3 Niveaubeschrijving master
 - 4.4.4 Positiebepaling t.o.v. andere hbo-opleidingen, mbo-opleidingen en wetenschappelijk onderwijs
 - 5 DE COMPETENTIES VAN DE OPLEIDING THEATER
- BIJLAGEN
- A Verwijzing naar Dublin descriptoren
 - B Verwerking van thema's in de gedragsindicatoren van de bachelor

1 WOORD VOORAF

Het theater is een kunstvorm die zich in ieder tijdperk vernieuwt en verhoudt tot wat er in de wereld gebeurt. Het vertellen van verhalen is zo oud als de mensheid, terwijl de beelden, de taal en de vorm waarin dit gebeurt voortdurend meebewegen met de tijd. Het vakgebied heeft zich in de vorige eeuw verbreed naar film, televisie, entertainment en performance-art en is in de eerste decennia van de 21e eeuw sterk beïnvloed door de digitalisering van ons leven en wereldbeeld. En ook al is de essentie onveranderd, de live ontmoeting van mensen die een ervaring delen die er toe doet, de eisen aan de beoefenaars van het vak zijn complexer, veelzijdiger en strenger dan ooit tevoren. Dat heeft niet alleen te maken met veranderende financieringsmogelijkheden en verschuivingen van vraag en aanbod, maar ook met de zoektocht naar nieuwe vormen en verhalen van hoge kwaliteit die passen in een veeleisende en grillige markt die voortdurend in verandering is.

Dat betekent dat ook aan het onderwijs aan de gedreven talenten die worden toegelaten op de Nederlandse theaterscholen de hoogste eisen moeten worden gesteld. In ieder tijdvak stroomt een generatie van spelers, regisseurs, makers, schrijvers, scenografen, ontwerpers, technici en producenten uit, die samen het podiumkunstenlandschap van de toekomst zullen gaan vormgeven. In de komende decennia zal dat landschap meer hybride en divers zijn dan ooit tevoren en zullen podiumkunstenars stevig, solidair, inventief en ondernemend in de wereld moeten staan.

De hbo-theateropleidingen, verenigd in het Netwerk Theater, zien het als een opdracht en uitdaging om de best mogelijke bedding, begeleiding en leeromgeving te bieden, waarin niet alleen de wijsheid en verworvenheden van het gekende worden doorgegeven, maar waar ook de ruimte bestaat om vanuit het hier en nu de contouren van een toekomstig bestel en werkveld uit te vinden.

Daarvoor is het noodzakelijk om het dynamische werkveld voortdurend te betrekken en hen te vragen een kritisch beroepsprofiel tot stand te brengen dat een helder en veeleisend kader oplevert, waarnaar de opleidingen zich kunnen richten in een actueel opleidingsprofiel dat het fundament is voor alle academies, hoe divers en gespecialiseerd ze ook zijn.

De voortdurende afstemming met 'critical friends' in het werkveld is een voorwaarde voor opleidingen die ieder voor zich excellentie nastreven. Het beroepsprofiel bevestigt dat de opleidingen zijn aangesloten bij de actualiteit van het werkveld. Tegelijkertijd was het profiel ook aanleiding om het opleidingsprofiel aan te scherpen en te preciseren en het voornemen om de dialoog met het werkveld structureel te blijven voeren. Zodat er over en weer tussen opleidingen en werkveld een voortdurende uitwisseling van inzicht en ontwikkeling plaatsvindt en gezamenlijk verantwoordelijkheid wordt genomen voor de best mogelijke toekomst van de kunsten.

Het achter ons liggende sectorplan kunstonderwijs Focus op Toptalent (2012-2016) agendeerde thema's als talentontwikkeling, voortrajecten, onderzoek en ondernemerschap. In de KUO NEXT agenda (2017 – 2020) wordt de ingezette onderlinge samenwerking en profilering voortgezet en uitgebouwd. Deze uitgave met daarin de herijking van de opleidingscompetenties en het geactualiseerde beroepsprofiel laat duidelijk zien hoe de opleidingen, naast een aanzienlijke reductie van het aantal studenten - die we op eigen initiatief als marktcorrectie doorvoerden - deze thema's hebben geïnternaliseerd en welke resultaten dat heeft opgeleverd. En we zullen blijven investeren in nog beter, inclusief kunstonderwijs en nieuwe, actuele prioriteiten. In wisselwerking met onze studenten en externe partijen bouwt het kunstonderwijs verder aan kwalitatief hoogwaardig onderwijs, voortdurend op zoek naar een hoog niveau, in het bijzonder in de masteropleidingen als

onderzoeksgericht, internationaal georiënteerd onderwijs, dat cruciaal is voor de toekomst van talentontwikkeling en de theaterkunst zelf.

Met veel dank aan Eva van der Molen en onze collega's van het netwerk beeldende kunst, die ons inspireerden om een vergelijkbaar format te hanteren voor het profiel.

Jan Zoet, namens het Netwerk Theater

2 PROCES EN WERKWIJZE ACTUALISERING BEROEPSPROFIEL EN LANDELIJKE OPLEIDINGSPROFIELEN THEATER

De actualisering van het beroeps- en opleidingsprofiel heeft een voorgeschiedenis. Dit hoofdstuk beschrijft welke stappen vooraf zijn gegaan aan de totstandkoming van dit document.

2.1 Geschiedenis van de actualisering

Het huidige kwalificatiestelsel van de hbo-kunstvakopleidingen is ontstaan in 1999. Het rapport Beroep Kunstenaar bood voor het eerst een beschrijving van de kern van de beroepen in de sector theater. Het beroepsprofiel gaf een duidelijk professioneel kader waarop de bacheloropleidingen Theater zich zouden moeten richten.

In 2002 kwam het eerste opleidingsprofiel Theater tot stand: een systematische vertaling van actuele beroepseisen naar eindkwalificaties van de opleidingen. Deze had de vorm van een competentieset voor de uitstroomprofielen Acteur en Theatemaker, gespecificeerd naar gedragsindicatoren per competentie.

In 2007 heeft het Landelijk Netwerk Theateropleidingen (LNT), het overleg van de vier hbo-theaterscholen, dit profiel geactualiseerd. Ontwikkelingen op het gebied van nieuwe theatervormen, hybride beroepspraktijken, film en media speelden daarbij een rol. Op basis van deze bredere oriëntatie heeft het netwerk in 2009 ook een informatiedocument opgesteld met de titel 'Hier en nu. Position Paper Nederlandse theaterscholen 2009'.

Het opleidingsprofiel van 2007 is geïmplementeerd in de opleidingen zonder formeel te zijn besproken met het werkveld. Het LNT heeft steeds gezocht naar dialoog met het werkveld, maar anders dan bij veel andere opleidingen (zoals bijvoorbeeld de kunstvakdocentenopleidingen) zijn er in de podiumkunsten geen landelijk georganiseerde gesprekspartners die zich verantwoordelijk stellen voor de periodieke actualisering van het beroepsprofiel.

Op opleidingsniveau is de dialoog van oudsher intensief: via stageplaatsen, (gast)docenten, samenwerkingsprojecten met theatergezelschappen en productiehuizen, werkveldcommissies en extern gecommiteerden bij examens zijn de opleidingen in continu contact met het werkveld. De organisatie van de dialoog op het niveau van landelijke sectorvertegenwoordigers is echter lastiger. In een poging dit op te lossen heeft de HBO-raad in 2011 namens de sector Kunstvakonderwijs een convenant gesloten met de sectorinstituten van de diverse kunstdisciplines. Convenantspartner voor dans en theater, het Theater Instituut Nederland (TIN) verloor als gevolg van nieuw cultuurbeleid nog datzelfde jaar zijn subsidie. Het TIN heeft toen voor deze rol verbinding gelegd met de Nederlandse Associatie voor de Podiumkunsten (NAPK). Het LNT heeft contact gezocht met de NAPK voor de organisatie van een veldraadpleging, maar geplande bijeenkomsten in oktober 2012 konden geen doorgang vinden omdat het de NAPK daarvoor aan middelen ontbrak.

Andere initiatieven om het werkveld formeel te horen moesten worden afgelast omdat veel genodigden toch niet beschikbaar waren. Men voelt wel een verantwoordelijkheid, maar door de grote werkdruk die is ontstaan door met name de bezuinigingen op het kunstbeleid is men minder beschikbaar voor taken buiten het primaire proces.

2.2 Werkwijze van de huidige actualisering

In 2014 heeft het LNT een aantal groepsgesprekken gevoerd met alumni die korter of langer geleden waren afgestudeerd. Aan de hand van door de werkgroep van het netwerk geïnventariseerde thema's zijn tijdens deze ontmoetingen discussies gevoerd over de ontwikkelingen in de sector en de vraag hoe de opleidingen daarop zouden moeten inspelen.

Daarnaast is de Federatie Cultuur, waar de NAPK inmiddels onderdeel van was geworden, bereid gevonden om een uitgebreide werkveldverkenning te doen. Die verkenning is niet ingericht als een collectieve raadpleging; onafhankelijke experts zijn individueel diepgaand bevraagd over de ontwikkelingen die er volgens hen toe doen. De resultaten van deze interviews zijn verwerkt in het beroepsprofiel in het volgende hoofdstuk.

Bij het beschikbaar komen van dit beroepsprofiel hebben de opleidingen een werkgroep ingesteld waarin zij alle vier vertegenwoordigd waren. Onder leiding van een projectleider/redacteur heeft de werkgroep het opleidingsprofiel uit 2007 geactualiseerd.

Dit opleidingsprofiel is geaccordeerd door het LNT en gevalideerd door een vertegenwoordiging van het werkveld.

3 BEROEPSPROFIEL THEATER

3.1 Beroepscontext van de theaterprofessional

In 2002 is een Opleidingsprofiel Theater opgesteld door een speciaal daartoe opgerichte werkgroep, gevolgd door een in 2007 door het Netwerk Theater herziene versie. In het kader van het Sectorplan Kunstonderwijs 2012-2016 is afgesproken dat de profielen voor deze sector zouden worden geactualiseerd. In opdracht van de Federatie Cultuur en de Nederlandse theateropleidingen is vervolgens een werkveldverkenning uitgevoerd. Hierin is door Robbert van Heuven met een dertigtal vertegenwoordigers uit de volle breedte van het theaterveld gesproken en een beeld geschetst van het werkveld waarin de mensen die van de theateropleidingen afstuderen terecht gaan komen en welke vaardigheden ze nodig hebben. Op basis van deze uitgebreide werkveldverkenning is door de Federatie Cultuur het hierna volgende beroepsprofiel opgesteld. De volledige tekst van de verkenning is via het Netwerk Theater te verkrijgen.

In het rapport van de commissie-Dijkgraaf (2010) is een krachtige samenvatting van de ontwikkelingen in de beroepspraktijk van de kunstenaar te vinden:

“Van een sterk ambachtelijke en hoogwaardige, maar ‘smalle’ beroepspraktijk is het werk van de kunstenaar - en ook dat van de docent in kunstvakken - omgevormd naar voortdurend nieuwe combinaties met multidisciplinaire vragen. Het begrip ‘performance’, het vermogen op een scheppende manier zijn ambachtelijke kwaliteiten over te brengen, is voor elke kunstenaar cruciaal geworden. Kunstenaarschap wordt niet of niet meer gedragen door ‘de baan’ die men heeft. De kunstenaar heeft geen werk, hij is zijn werk. En zulk werk is veelal een vorm van cultureel ondernemerschap, want men gaat aan de slag op duizend podia in plaats van één vak te beoefenen.”

In de volgende paragrafen wordt deze kern vertaald naar de competenties zoals die in het herziene opleidingsprofiel uit 2007 zijn benoemd aan de hand van opmerkingen van de geïnterviewden.

3.2 Competenties

In 2007 werden in de herijking van de opleidingscompetenties voor de theateropleidingen tien competenties als kern van de opleidingen benoemd. Uit de recente werkveldverkenning is gebleken dat deze competenties nog steeds opgeld doen. Toch zijn er enkele accentverschuivingen vast te stellen en blijken sommige vaardigheden een eigen vermelding te verdienen. In de navolgende paragrafen wordt uiteengezet hoe die competenties zich verhouden tot de vaardigheden die het huidige werkveld van theaterprofessionals nodig heeft.

In de werkveldverkenning kwam een aantal zaken telkens opnieuw naar voren: enkele van deze terugkerende thema's worden door het veld als onmisbare vaardigheden ervaren en een aantal andere zaken als gewoonweg belangrijk aangemerkt. Dit onderscheid geeft aan dat het werkveld sommige vaardigheden als essentieel en onmisbaar beschouwt en andere – meer algemene – thema's die vooral verdieping en nader onderscheid voortbrengen. In het overzicht van de genoemde competenties is nu geen harde scheidslijn gehanteerd tussen de ‘onmisbare’ categorievoorwaarden en aanvullende, meer algemene voorwaarden; in plaats daarvan zijn de voorwaarden grofweg in volgorde van belangrijkheid beschreven. Daarbij moet opgemerkt worden dat deze volgorde zeer betrekkelijk is: afhankelijk van wie je in het werkveld zou bevragen of in welke context de theaterprofessional zou moeten opereren, gelden er verschillende prioriteiten

van wat belangrijk dan wel onderscheidend is. Voor zover bekend en door het werkveld aangegeven, zijn dergelijke verschuivingen van prioriteit bij de competenties benoemd.

3.2.1 Ambachtelijk vermogen

Beheersing van het ambacht is het vermogen om een breed scala aan ambachtelijke kennis en vaardigheden toe te passen in het theatrale proces. De toetsing van het ambachtelijke vermogen heeft een oriëntatie op over langere tijd bestendige kwaliteitsnormen en speelt daarmee een belangrijke rol in de beoordeling van de kwaliteit van het geleverde; met andere woorden, de vraag of iets 'goed' is, kan ook daarom geformuleerd worden als 'is het vakkundig?'. Binnen het ambachtelijk vermogen worden door vertegenwoordigers van het werkveld zaken benoemd als kennis van repertoire, uitvoeringspraktijk, techniek, kunstfilosofie, theatergeschiedenis, psychologisch inzicht in een logische ontwikkeling van het personage, als ook basale presentatievaardigheden als spreekvaardigheid en verstaanbaarheid en ontwerpend vermogen.

Omdat het aantal mogelijke vormen van theater maken is toegenomen, kent de toetsing van het ambachtelijke vermogen nu ook een breder en meer divers referentiekader; werkvelden buiten het traditionele theater – zoals o.a. film en televisie, architectuur, nieuwe media, stemmenwerk – vragen van theaterprofessionals een basiskennis van andere technische vaardigheden dan het traditionele ambacht omvat. Ook voor het werken op alternatieve locaties, het werken met nieuwe soorten publiek, de samenwerking met andersoortige maatschappelijke partners (e.g. zorginstellingen, buurtcentra, woningbouwverenigingen) of het werken met andere kunstvormen dan theater alleen, vragen om nieuwe of bijgestelde vaardigheden die nu langzaam aan het traditionele ambachtelijke vermogen worden toegevoegd.

Een groot deel van het veld geeft de voorkeur aan professionals die een stevige algemene technische basis hebben, waarin wordt kennis gemaakt met verschillende vormen, waarna op basis van interesse en talent verder wordt gespecialiseerd. Ook het theater zelf houdt zich, als gezegd, niet meer aan alleen de traditionele vormen, waardoor acteurs, makers en ontwerpers zich vaker buiten de kaders van het theater zullen begeven.

3.2.2 Creërend vermogen

Creërend vermogen wordt door het werkveld omschreven als de vaardigheid om waarnemingen, ervaringen en ideeën om te zetten in een theatrale vorm. Dit hangt uiteraard nauw samen met het ambachtelijk vermogen van de (makende) theaterprofessional, omdat dat hem of haar de instrumenten biedt om die ideeën artistiek te vertalen. Een van de veranderingen in het veld is dat het aantal manieren waarop dat theatrale vorm kan krijgen steeds veelzijdiger wordt en dat theaterprofessionals veel meer mogelijkheden tot hun beschikking hebben om hun idee om te zetten in een kunstproduct. De technische mogelijkheden nemen daarbij ook toe om met beeld, geluid en nieuwe media te experimenteren, waardoor theaterprofessionals gemakkelijker hybride kunstvormen kunnen ontwikkelen: installaties, theatrale rondwandelingen, theatrale documentaires, concert, film, internet of combinaties van media en vertelvormen, die aansluiten bij de verhalen die nieuwe generaties kunstenaars willen vertellen en bij de belevingswereld van hun publiek.

De veelzijdige vormen en mogelijkheden waar de theaterprofessional gebruik van maakt hebben ook een zakelijke component: hoe flexibeler de theaterprofessional in staat is om een vorm bij de inhoud te ontwikkelen, hoe meer mogelijkheden hij of zij creëert om dat werk ook daadwerkelijk geproduceerd te krijgen. Het aantal markten en potentiële afnemers wordt dan immers groter. Het vergroot de mogelijkheden voor de theaterprofessional in de huidige ruime arbeidsmarkt. Dat vraagt om het vermogen om bij het bedenken van een artistiek concept elk mogelijk platform voor het

theaterproduct als uitgangspunt te kunnen nemen en meerdere – zo niet alle – artistieke mogelijkheden te overzien: welke vorm past het beste bij het verhaal dat ik aan wie wil vertellen? Dit alles vraagt om een grote mate van creatieve flexibiliteit en veelzijdigheid van de moderne theaterprofessional, of het nu de co-creërende speler is, de regisseur, de ontwerpers van ruimte en beeld of de producent: alle leden van een creatief team, collectief of gezelschap dragen bij aan dit proces.

3.2.3 Visie

Het begrip 'visie' is in een vakmatige context de vaardigheid om een eigen blik op het vakgebied te verwerven. Het veld hecht bij theaterprofessionals aan een zekere 'eigenheid', die verder gaat dan het hebben van een specifiek of onderscheidend talent. Die eigenheid kan namelijk ook blijken uit een eigen en onderscheidende visie op theater in zijn verschillende vormen, welke zich manifesteert in het zelfbewustzijn van de theatermaker en de unieke positie die hij of zij in het veld inneemt. Het werkveld onderkent daarin verschillen in focus: een visie op het persoonlijke engagement, een visie op de maatschappelijke functie van theater, een visie op de rol van het publiek, een visie op het productieproces en ga zo maar door.

Voor welk publiek je eigenlijk wilt maken en hoe je dat publiek bij je werk gaat betrekken, zijn vragen die in het werkveld steeds vaker om een nieuwe, onderscheidende visie vragen van de theaterprofessional. Het veld – en daarmee ook het publiek – vraagt doorgaans om meer dan alleen een persoonlijk engagement van de theaterprofessional met zijn of haar kunst: het veld vraagt ook om een visie waarmee de relevantie voor het publiek voelbaar, herkenbaar wordt of in andere gevallen inspireert, ontregelt of zelfs aanzet tot ontwikkeling en reflectie.

De moderne theaterprofessional moet tenminste in staat zijn om zijn of haar persoonlijke engagement in de context te zien van de sociaal-maatschappelijke en marktomstandigheden en daar strategische en tactische consequenties aan te verbinden.

Om een positie in het werkveld te kunnen bepalen en om die positie te kunnen legitimeren, moet dat werkveld voor de theaterprofessional bekend zijn. Daarvoor dient hij of zij kennis van het veld te hebben dan wel te kunnen vergaren. De theaterprofessional dient de topografie van zijn of haar arbeidsmarkt te kennen: welke theatergezelschappen, theaters, productiehuizen zijn er? Maar ook: welke film-/televisieproductienetwerken, mediakanalen, events en festivals, dienstverlening en andere mogelijkheden voor beroepsuitoefening zijn te onderscheiden? Aangezien de meeste theater-professionals vroeg of laat in aanraking komen met niet gesubsidieerde opdrachtgevers, is het voor een gedegen positionering noodzakelijk om ook die carrièremogelijkheden te betrekken in de ontwikkeling van een visie op de eigen beroepspraktijk.

3.2.4 Vermogen tot samenwerking

Vermogen tot samenwerken wordt omschreven als de vaardigheid om vanuit de eigen expertise een actieve bijdrage te leveren aan het productieproces en een collectieve inspanning. Theatrale maakprocessen in het huidige werkveld hebben vaak een kortere doorlooptijd en samenwerkingsrelaties zijn vaak lossere en kortstondiger dan voorheen. Dit alles heeft effect op de manier waarop er door een team wordt samengewerkt: mensen kennen elkaar vaak (nog) niet, maar er zal sneller inzicht moeten worden verkregen over wat er nodig is om goed en effectief samen te werken. Kortom, de theaterprofessional zal in staat moeten zijn het proces snel te 'lezen': een regisseur zal snel groepsdynamieken moeten kunnen doorzien, daar leidend in moeten kunnen optreden en inzicht moeten krijgen in de individuele behoeften van alle medewerkers. Een acteur is co-creator en zal snel en proactief moeten uitvinden wat er van hem of haar wordt gevraagd, verschillende stijlen moeten kunnen hanteren en zal vaker zelfstandig materiaal aan moeten kunnen

bieden, waarmee de regisseur weer verder kan. In al deze gevallen, waarin men zich nog niet of onvoldoende bewust is van de meerwaarde die eenieder in een samenwerkingsverband naar voren kan brengen, is er voor alle betrokkenen de noodzaak en aanleiding hun mogelijkheden en toegevoegde waarde actief te tonen. Daarbij moet opgemerkt worden dat een repetitie- of maakproces vaak een intiem en gevoelig proces is, waarbij elke deelnemer zijn eigen manier van werken heeft, bepaalde omstandigheden prefereert en persoonlijke allergieën naar voren komen. Theaterprofessionals zullen in maakprocessen die een hoger tempo hebben dus in staat moeten zijn hun 'gebruiksaanwijzing' op tafel te leggen, open te zijn over wat ze wel en niet kunnen, wat ze wel en niet prettig vinden werken en vervolgens de verschillen met hun collega's te overbruggen. Dat vraagt om een groot zelfbewustzijn, niet alleen van de eigen sterktes en zwaktes, maar ook van het eigen 'jargon' dat men spreekt. Dit aspect is met name in een taalgevoelige en taalgeoriënteerde kunstdiscipline als theater zeer belangrijk. Men moet namelijk in staat zijn ook over het werk te communiceren met collega's die hun jargon niet delen, bijvoorbeeld doordat de ander een andere opleiding of vormende werkring in de loopbaan heeft gehad. Ook kan de oriëntatie op ofwel de taal dan wel het beeld een struikelblok vormen. Voor scenografen geldt dat zij een oriëntatie op beeld goed moeten kunnen vertalen naar de meer op taal ingestelde regisseurs, en vice versa. Het voornoemde zelfbewustzijn heeft binnen een samenwerkingsverband natuurlijk geen waarde zonder goed ontwikkelde sociale vaardigheden en een grote samenwerkingsbereidheid. Daarbij hebben goede sociale vaardigheden in het steeds sneller werkende veld ook een groter belang gekregen: mensen die 'aardig' zijn in een groep hebben soms de voorkeur boven een eigenzinnig talent.

Samenwerkingsvermogen wordt door het veld als de sleutel gezien om verschillen in aanpak werkbaar te maken, te overbruggen, maar tegelijkertijd de (artistieke) eigenheid te behouden, alsook het zicht op ieders rol en waarde in een productieproces: zo moeten filmregisseurs weten hoe ze met acteurs moeten samenwerken en vice versa. Dit voorbeeld geldt natuurlijk voor alle disciplines die in de productieketen met elkaar moeten samenwerken. Multi-/interdisciplinaire producties maken dat samenwerken nog uitdagender is door de vaak grotere verschillen in cultuur en werkwijze van de samenwerkende disciplines: auteurs, regisseurs, dramaturgen, acteurs, toneeltechnici (e.g. licht, geluid, decor), producenten, fotografen, ontwerpers, motion capture artists, 3D-modellers en ga zo maar door. Vooral voor beginnende theaterprofessionals met weinig werkervaring kan dit aspect een grote uitdaging vormen.

3.2.5 Communicatief vermogen

Communicatief vermogen wordt omschreven als de vaardigheid om in verschillende beroepscontexten effectief en inspirerend te communiceren over ideeën en voorkeuren. De theaterprofessional communiceert niet alleen via zijn of haar theater met het publiek, maar moet ook goed kunnen communiceren buiten de directe beoefening van zijn of haar kunst: de hedendaagse theaterprofessional moet zich mondig en adequaat kunnen presenteren richting programmeurs, financiers, publiek en collega's en daarbij blijf geven van goede sociale vaardigheden.

Om eigen ideeën en voorkeuren te kunnen verwoorden, moet er eerst een duidelijk beeld zijn gevormd van de eigenheid van het aanbod van de theaterprofessional en wat de positie is in het actuele marktaanbod en in welke richting men zich wil ontwikkelen; pas dan is er namelijk iets om over te communiceren en een idee met wie er dan op welke manier gecommuniceerd moet worden. Om een rendabele werkpraktijk op te zetten, zijn er veel gesprekken nodig met veel verschillende mensen: er zal gesproken moeten worden met productiehuzen, programmeurs, theater- en festivaldirecteuren, andere makers, educatie-instellingen, zakelijke en publiciteitsmedewerkers, agenten, filmproducenten enzovoort. Maar ook steeds vaker met andersoortige maatschappelijke

instellingen, ambtenaren en politici. Al die verschillende belanghebbenden hebben een andere manier van communicatie nodig om hen van hetzelfde plan te overtuigen. Dit besef, dat je met verschillende partners op verschillende manieren communiceert, vraagt om een inzicht in wie waarom welke informatie nodig heeft. Hoe helderder het eigen beeld is dat de theaterprofessional van zichzelf heeft en van hoe zijn of haar project zich verhoudt tot de rest van het veld, hoe makkelijker het wordt dat verhaal over te brengen op de verschillende partners. Dat is des te belangrijker als het gaat om meer eigenzinnige vormen of ideeën die vaker een hogere initiële drempel kennen bij mensen die niet zelf uit de kunsten komen. Hoe beter het belang van dat experiment kan worden uitgelegd, hoe meer kans er in het veld blijft voor dat experiment.

Communicatie als functie van ondernemerschap kent in het netwerken en plegen van acquisitie enkele 'do's and don'ts', zoals: correct taalgebruik, het aanschrijven van potentiële werk-, opdrachtgevers of netwerkcontacten met de juiste naam en ook het kunnen selecteren van de juiste gesprekspartner die daadwerkelijk de beslissing kan of mag nemen over een opdracht of samenwerking. Allemaal voorwaarden en (communicatieve) vaardigheden die voldoende ontwikkeld dienen te zijn.

Het theaterpubliek – en daarmee dus ook de theaterprogrammeur – lijkt steeds meer behoefte te hebben om met de kunstenaar in gesprek te gaan of een theaterprofessional te engageren die het gesprek aan kan en durft te gaan met het publiek. Het gaat niet alleen om voor- of nagesprekken of om een dialoog met het publiek aan de theaterbar, maar ook om de vaardigheid om het publiek al voor de première bij het productieproces te betrekken, bijvoorbeeld tijdens openbare repetities of publieke workshops, aangezien deze vormen van publiekscommunicatie steeds belangrijker lijken te worden.

3.2.6 Ondernemerschap

Met ondernemerschap wordt bedoeld: de vaardigheid om zelfstandig vorm te geven aan een professioneel bestaan in theaterwerkveld. De term ondernemerschap wordt in het huidige werkveld vooral gezien als een uiting van een ondernemende attitude, een proactieve grondhouding die een voortdrijvende functie heeft in alle aspecten van de professie. Ondernemerschap is daarmee een vaardigheid die betrekking heeft op nagenoeg alle andere benodigde competenties.

Ondernemerschap is niet langer iets dat een kunstenaar 'erbij' zou moeten doen. In het ideale geval is het ondernemerschap van de theaterprofessional gegrond in zijn kunstenaarschap en zijn visie (i.e. geambieerde positie in het werkveld): als je weet wat je wilt en kunt en je bewust bent van (de mogelijkheden in) het veld, dan wordt het makkelijker om keuzes te maken waarin zakelijke en artistieke belangen gelijk oplopen. Door sommigen in het veld wordt effectief ondernemerschap zelfs gezien als een belangrijke 'driver' achter artistieke ontwikkeling of zelfs 'disruptieve innovatie': nieuwe kansen zouden makkelijker zichtbaar en herkenbaar worden onder de druk van het ondernemerschap.

Daarnaast is er de mogelijkheid om verschillende activiteiten in het 'portfolio' van de theaterprofessional te combineren tot een levensvatbare onderneming: zo kan een acteur ervoor kiezen reclames te doen om zo daarnaast de dingen te maken die hij echt wil maken; een regisseur kan proberen maatschappelijke partners te inspireren om deel uit te maken van een project om dat project zowel inhoudelijk- artistiek als financieel te versterken; de theaterprofessional kan eventuele pedagogisch-artistieke vaardigheden gebruiken om ook op onverwachte plekken kinderen en volwassenen met theater in aanraking te brengen, waarmee zowel het draagvlak voor het theater wordt vergroot als de eigen werkmogelijkheden. Zo zijn er nog vele voorbeelden te bedenken, waarbij ondernemerschap en kunstenaarschap in elkaar overlopen. Voor theaterprofessionals, in het

bijzonder voor acteurs, is het terrein waarbinnen ondernomen moet worden heel breed. Voor de meeste acteurs is het namelijk noodzakelijk om naast het toneelspelen ook middels andere activiteiten hun brood te verdienen: televisie, film, stemmenwerk, nieuwe media, het kan allemaal deel uitmaken van het portfolio van de ondernemende theaterprofessional.

De huidige dynamiek op de arbeidsmarkt in de kunstensector, geeft aanleiding om te verwachten dat veel startende theaterprofessionals als zzp'er aan de slag zullen gaan. Voor de aankomende zzp'er ligt er nog een groter nadruk op goed ontwikkelde ondernemersvaardigheden, die verder gaan dan beheersmatige kennis van o.a. fiscale regelgeving (VAR/WDBA), het voeren van een adequate administratie, financiën, het subsidiestelsel, rechts-/organisatievormen, contractmodellen, partage deals, aansprakelijkheid en andere juridische zaken (i.e. hygiënefactoren). Echter, zoals aan het begin van deze paragraaf al gesteld is, heeft ondernemerschap ook betrekking op andere benodigde competenties, waarvan niet in de laatste plaats zaken als acquisitie- en verkoopvaardigheden, presentatie- en communicatievaardigheden, onderzoeksvaardigheden, marketingvaardigheden en een adequaat gebruik van nieuwe media deel uitmaken van een noodzakelijke business skillset.

Een ander belangrijk aspect van het ondernemerschap is het vermogen om ondersteunende netwerken te kunnen opbouwen, iets dat verder gaat dan 'het maken van – al dan niet professionele – vrienden'. Veel belangrijker hierin is dat potentiële netwerkpartners zien waar je als theaterprofessional goed in bent en op welk gebied zij iets aan je kunnen hebben. Het succesvol kunnen opbouwen van een netwerk hangt in sterke mate af van het vermogen om met potentiële netwerkpartners een meerwaarde te creëren die door de samenwerkende partijen in eerste instantie (nog) niet werd gezien. Tot slot is het van belang om te onderstrepen om goed voorbereid te zijn wanneer een potentiële werkgever of samenwerkingspartner benaderd wordt: bijvoorbeeld is het bij audities niet alleen van belang om een goede 'performance' neer te zetten van het gevraagde (e.g. monoloog, scene etc.), maar ook bekend te zijn met de context van het stuk waar het auditiemateriaal deel van uit maakt en iets te weten over de werkwijze en aanpak van het gezelschap en de betrokken regisseur of artistiek leider. Dit geldt even zo zeer voor sollicitaties naar een regie- of productiestage: de sollicitant dient zich zeer grondig en uitputtend voor te bereiden. In gevallen waarbij een agent of impresario bemiddelt, is het van extra groot belang om naast een goede voorbereiding ook zicht te hebben op de juistheid van de match met mogelijke werkgevers en de eigen positie in het werkveld.

3.2.7 Omgevingsgerichtheid

Omgevingsgerichtheid wordt omschreven als de vaardigheid om sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen te verbinden met eigen ervaringen als een inspiratiebron voor het werk. Deze vaardigheid geeft ook basis aan de legitimatie van de positie van de kunst en de kunstenaar; daarvoor is een grote mate van omgevingsbewustzijn en reflectie op volle breedte van het veld nodig. Datzelfde geldt ook als de theaterprofessional maatschappelijke ontwikkelingen en actualiteit wil betrekken bij het creëren van zijn werk.

Belangrijke ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de antiautoritaire en anti-elitaire benadering van kunst in verschillende gelederen van de samenleving, hebben effect op het kunstenveld. Van de moderne theaterprofessional wordt verwacht dat deze voldoende omgevingsgericht en sensitief is om dergelijke omgevingsfactoren te herkennen en dit gegeven in een passende vorm van hun theaterproduct te verwerken. Zo heeft de voornoemde perceptieverschuiving ten aanzien van kunst er toe geleid dat mensen niet van iemand anders willen horen wat goed voor hen is, of wat ze moeten denken. Ze willen daarentegen graag in gesprek om hun eigen idee te toetsen aan dat van

een ander. Dat betekent dat de kunstenaar of de kunsten een andere functie en positie krijgen: de kunstenaar zal niet alleen maar kunnen 'zenden', maar zal ook moeten kunnen 'ontvangen'. Dit vraagt om sensitiviteit, om omgevingsgerichtheid,

De klassieke culturele canon en traditionele vormen van theater worden inmiddels geflankeerd door nieuwe multimediale theatrale vormen in een werkveld dat breder is dan theater alleen. Die nieuwe breedte is niet alleen te vinden aan de aanbodzijde, waar de theatervormen worden gemaakt, maar ook aan de zijde van het (potentiële) publiek, dat cultureel diverser van samenstelling is en dat een breder en veranderlijker referentiekader heeft dan de klassieke canon alleen. Dat geldt ook voor verhalen met een niet-westerse oorsprong die nu nog grotendeels buiten de culturele canon vallen. Omgevingsgerichtheid is een eigenschap die essentieel is om deze en andere onontgonnen gebieden te herkennen en de mogelijkheden tot verbinding met een ander dan wel breder publiek te vergroten. Hierdoor leert de theaterprofessional niet alleen andere verhaaltradities kennen, maar verkrijgt hij of zij ook nieuwe inspiratiebronnen voor nieuwe, andere vormen van dramaturgie.

3.2.8 Lerend vermogen en reflectief vermogen

Lerend vermogen betekent in het kader van het beroepsprofiel de vaardigheid van de theaterprofessional om zichzelf te blijven ontwikkelen, zowel artistiek als professioneel. Reflectief vermogen is de vaardigheid om te reflecteren op het eigen werk, het eigen handelen en de eigen ontwikkeling. Deze twee competenties worden tegelijkertijd behandeld, omdat ze met elkaar vervlochten zijn.

Het leervermogen van de theaterprofessional en de reflectie op het eigen werkveld speelt een grotere rol dan voorheen, omdat de beroepspraktijk steeds meer specialisaties kent en de theaterprofessional zich vaak juist op een steeds breder werkkterrein manifesteert (dus op meer gebieden kennis van zaken dient te verwerven), én omdat de hoeveelheid aan theatrale vormen en platforms om bijzondere, vernieuwende, niet eerder geziene producten vraagt. Met name voor de startende theaterprofessional zal gelden dat deze zich een zeker ambachtelijk vermogen eigen heeft gemaakt, maar dat verdere vorming door middel van praktijkervaring en verdere training noodzakelijk is voor het opbouwen en handhaven van een duurzame beroepspraktijk. Het brede en versnipperde veld maakt een duurzame, geleidelijke ontwikkeling weliswaar moeilijker, maar het biedt ook kansen op een bredere ontwikkeling dan in het traditionele theater alleen. De eigen ontwikkeling vormgeven in het grillige veld is dus niet onmogelijk, maar vraagt om een wakker beoordelingsvermogen bij het maken van keuzes die van invloed kunnen zijn op het loopbaanverloop. Voor nieuwe arbeidsmarktbetreders geldt daarbij dat zij niet zonder meer terecht zullen kunnen bij een werkgever onder het comfort van een vast dienstverband, waar ze langer de tijd krijgen om hun kunstenaarschap te ontwikkelen of een publiek op te bouwen. In de huidige ruime arbeidsmarkt prevaleert het korte termijnbelang nogal eens boven het lange termijnbelang: het is al fijn als je werk hebt. Om die begrijpelijke korte termijnkeuzes te voorkomen is een grotere reflectie op het eigen kunstenaarschap en de gewenste ontwikkelingslijn van belang. Bij elke loopbaankeuze moet de theaterprofessional dus in staat zijn om te bedenken wat deze keuze betekent in termen van de ontwikkeling van het kunstenaarschap en het ondernemerschap.

Nadenken over het eigen vakgebied speelt een mogelijk nog grotere rol in de werkpraktijk van theaterprofessionals die zich met educatie bezig houden: zij zullen niet alleen in staat moeten zijn te reflecteren op hun artistieke visie, maar ook op hun positie als pedagoog in het onderwijsveld en als brug tussen het amateurveld en het professionele veld.

3.2.9 Innovatief vermogen

Innovatief vermogen is de vaardigheid om bij te dragen aan de ontwikkeling van het vakgebied. Het hebben van een unieke stem, eigenheid, en een onderscheidende persoonlijkheid zijn alle drie zaken die in staat zijn om een nieuw geluid te laten horen en daarmee het vakgebied verder te ontwikkelen. Toch is het van belang het onderscheid te maken tussen een gegeven (bijvoorbeeld een talent, een onderscheidende eigenschap) en het vermogen tot innovatie. Het werkveld schat de waarde van het innovatief vermogen van de theaterprofessie zeer hoog in: innovatie en het vermogen om iets nieuws en onderscheidend te creëren helpt in het binden van nieuw publiek en het geïnteresseerd houden van reeds bestaand publiek

Zoals gezegd kan innovatie plaats vinden door de ontdekking of introductie van een nieuw geluid of een gegeven talent, maar het kan ook veroorzaakt worden vanuit een drang naar ontwikkeling en verandering. Innovatie kan het voortvloeiende zijn van onderzoek en experiment, maar ook van emulatie en in sommige gevallen van visionaire creatie onder druk van sterke concurrentie op de marktplaats. Het vermogen om innovatief te kunnen zijn, is van alle competenties misschien wel het meest verbonden met het talent en de creativiteit van de (jonge) kunstenaar. De vraag of je het talent of de eigenheid dat zal leiden tot innovatie binnen het vakgebied kunt aanleren, laat zich hier niet beantwoorden. Van het vermogen om te innoveren kan echter wel gesteld worden dat het mogelijk gemaakt wordt door een ontwikkelingsgerichte attitude waarbinnen er interesse en nieuwsgierigheid bestaat voor het experiment, emulatie en onderzoek naar verandermogelijkheden.

4 OPLEIDINGSPROFIEL THEATER

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft het landelijke opleidingsprofiel Theater in de context van het bredere onderwijsstelsel. Opleidingsprofielen maken duidelijk waarvoor en op welk niveau studenten worden opgeleid. De afzonderlijke theateropleidingen relateren hun opleidingen aan het landelijke profiel en vullen dit nader in om hun eigen richting en identiteit te expliciteren. Dit geeft de opleidingen de kans om zich van elkaar te onderscheiden, zich met elkaar te vergelijken, en hun resultaten te (laten) beoordelen.

In het vorige hoofdstuk is het actuele beroepsprofiel beschreven. Mede op basis van dit profiel is het proces van actualisering van het landelijke opleidingsprofiel opgestart. Het LNT, bestaande uit de directeuren van de vier hbo-theateropleidingen, heeft richting gegeven aan het proces. Naast de actualiteit van het beroep heeft het LNT ook andere uitgangspunten voor de actualisering van het opleidingsprofiel geformuleerd, namelijk:

- De in 2007 geformuleerde competenties en gedragsindicatoren vormen het vertrekpunt voor dit profiel.
- De tekst moet begrijpelijk, concreet en actief worden geformuleerd, zodat de academies en hun opleidingen deze goed kunnen vertalen naar hun onderwijs. Bondigheid in aantal en formulering van kwalificaties draagt daartoe bij. De toegankelijkheid voor docenten en studenten moet zo groot mogelijk zijn.
- De huidige trends en ontwikkelingen moeten aanwijsbaar worden verwerkt in het geactualiseerde opleidingsprofiel.
- De competenties en gedragsindicatoren moeten passen binnen het kader van de Dublin descriptoren, de eindtermen voor het hoger onderwijs in Europa uit 2004. Andere niveaubeschrijvingen voor de bachelor en master, zoals de *tuning documents* die in 2007 speciaal voor het internationale kunstonderwijs zijn ontwikkeld vanuit the European League of the Institutes of the Arts (ELIA), worden meegenomen in de actualisering.
- De ontwikkeling van masteropleidingen in het kunstonderwijs maakt duidelijk dat ook dat niveau een plek moet krijgen in de systematiek van landelijke profielen.

Bij het formuleren van het nieuwe opleidingsprofiel Theater heeft afstemming plaatsgevonden met soortgelijke actualiseringstrajecten bij de overige kunstopleidingen.

4.2 Uitgangspunten

4.2.1 Competentiebenadering

Het LNT heeft net als de overige kunstvakopleidingen voor een competentiebenadering gekozen. Het geheel van competenties is het vermogen om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk. Competentiegericht onderwijs kenmerkt zich door een integrale benadering van kennis, vaardigheden en attitude en sluit hiermee uitstekend aan bij de praktijk van het theateronderwijs. In dit onderwijs is de integratie van kennis, vaardigheden en attitude eerder regel dan uitzondering. Het onderwijs is afgestemd op de toekomstige werkpraktijk van studenten die een grote mate van zelfsturing vooronderstelt. Het accent op de persoonlijke (talent)ontwikkeling van studenten leidt tot flexibel onderwijs met een grote diversiteit aan studietrajecten die aansluit op de dynamische beroepspraktijk. De opleidingen hebben de beroepspraktijk al jaren in huis: de docenten zijn actief als onder meer acteur, regisseur, theatervormgever of theatertechnicus en er wordt veel gebruik gemaakt van gastdocenten en adviseurs afkomstig uit de beroepspraktijk. Daarnaast worden er veel onderwijsprojecten ontwikkeld in nauwe samenwerking met de beroepspraktijk.

Een voorwaarde voor het ontwikkelen van competenties is dat studenten ruimte krijgen om hun eigen leerproces actief te sturen, om zo al aanwezige competenties op een hoger niveau te brengen en andere competenties te ontwikkelen. Toetsing en feedback zijn mede bedoeld om het verwerven van de competenties te ondersteunen.

Het opleidingsprofiel is een kwaliteitskader dat enerzijds richting geeft en anderzijds voldoende ruimte biedt voor onderwijsinstellingen om hun eigen weg te kiezen in de wijze waarop studenten opgeleid worden. Met zeven samenhangende vermogens als uitgangspunt kan elke school zelf haar programma's inrichten. Bij interne en externe evaluaties kan men controleren of studenten inderdaad de beschreven vermogens verwerven en/of programma's dat mogelijk maken.

4.2.2 Formulering van de competenties

- Om de bruikbaarheid (inclusief toetsbaarheid) van de competenties in de dagelijkse opleidingspraktijk te bevorderen zijn leesbaarheid en bondigheid belangrijk. Er is daarom gekozen om het aantal te beperken tot zeven (voorheen twaalf) en maximaal zes indicatoren per competentie te benoemen.
- Dit betekent dat de competenties en gedragsindicatoren breed zijn geformuleerd, en daardoor ontstaat onvermijdelijk overlap. Deze overlap duidt aan dat het één niet zonder het ander kan; het hele document bestaat uit formuleringen die onderling een dynamisch verband hebben. Ze zijn complementair aan elkaar, soms een voorwaarde voor elkaar en kunnen daardoor niet zonder elkaar.
- De zeven competenties zijn verplichte eindkwalificaties voor alle hbo-theateropleidingen; de gedragsindicatoren zijn voorbeelden van gedrag of een activiteit waarmee een competentie aangetoond kan worden. Ze geven, facultatief, een richting, een interpretatie aan.
- Door de bondigheid van de competenties en indicatoren kan hun relatie met de dominante thema's uit het beroepsprofiel relatief eenvoudig zichtbaar worden gemaakt. Zie bijlage B.

- Net als in 2007 handhaven de opleidingen de onderverdeling in twee profielen: Acteur en Theatermaker. Maar meer dan ooit moeten die uitstroomprofielen gelezen worden als typologieën binnen een spectrum waarop de inbreng van een individuele professional per project of productie sterk kan variëren. De praktijk van het werkveld is zo breed en de profilering van afgestudeerden is zo divers dat het onmogelijk is deze in specifieke uitstroomprofielen te categoriseren.
- Hoewel de professionele richting van afgestudeerden sterk varieert, delen zij de notie dat meer generieke vaardigheden zoals samenwerken, ondernemendheid en onderzoekende vaardigheden mede doorslaggevend zijn om een succesvol professioneel bestaan op te bouwen. Deze hebben dan ook een prominente plaats gekregen in deze profielen. Communicatief vermogen is een dermate belangrijk aspect dat het als aparte competentie is gehandhaafd.
- Deze profielbeschrijving richt zich op de uitvoerende kant van het theater. De docentenopleiding Theater heeft een eigen opleidingsprofiel, dat periodiek wordt geactualiseerd binnen het samenwerkingsverband van kunstvakdocentenopleidingen, het KVDO. Binnen dat opleidingsprofiel speelt naast de artistieke competenties uiteraard het pedagogisch-didactische vermogen een prominente rol.
- Er is gekozen voor een terminologie die enerzijds concreet is, anderzijds voldoende generiek om het scala aan afstudeerrichtingen te dekken. Waar sprake is van acteur kan gelezen worden uitvoerend theaterkunstenaar of performer, speler, mimer; en onder theatermaker vallen ook regisseurs, theatervormgevers, theaterschrijvers, ontwerpers van licht/geluid/video/3D, theatertechnici, -producenten en -inspiciënten. In dezelfde geest kan onder theater product of theater werk ook een film, game, festivalprogramma, installatie etc. verstaan worden. De academies zelf vertalen deze landelijke, generieke formuleringen naar specifiekere eindkwalificaties zoals die binnen hun opleidingen en afstudeerrichtingen gelden.

4.3 Visie van de theateropleidingen op het werkveld

De opleidingen herkennen veel van de reflectie op de ontwikkelingen in het beroep zoals deze is opgetekend in hoofdstuk 3 en in de daaraan ten grondslag liggende verkenning. Het werkveld vertakt en verbreedt zich steeds meer, de functie van kunst in de maatschappij staat voortdurend ter discussie, de realiteit waarin we leven en creëren is steeds vaker virtueel van aard. De werkerterreinen van alumni zijn dan ook diverser dan ooit. Tegelijkertijd blijven de creërende en ambachtelijke vermogens voor de theateropleidingen essentieel.

Het beroepsprofiel wijst op een aantal dilemma's voor de opleidingen. Om er enkele te noemen: enerzijds zou het werkveld al vroeg in de opleiding betrokken moeten worden, anderzijds hebben studenten de ruimte nodig om in beslotenheid te experimenteren en aan diepe reflectie toe te komen. Terwijl het werkveld enerzijds vraagt om eigenzinnige talenten moeten professionals anderzijds breed inzetbaar zijn en is het steeds belangrijker – vooral in de vele vormen van kortlopende samenwerking - dat zij vaardig omgaan met uiteenlopende verwachtingen en situaties. Het maken van keuzes binnen deze spanningsvelden beschouwen de opleidingen als de kern van het theateronderwijs. Uiteraard doen de theaterscholen dat verschillend, maar een aantal uitgangspunten is universeel.

- Opleiden voor de theaterpraktijk is per definitie maatwerk; aan twee uniforme professionals heeft het werkveld weinig. In vier jaar tijd moet het individuele talent optimaal ontwikkeld worden. Alle uitspraken over competenties moeten in het licht van maatwerk gelezen worden. Per opleiding, per afstudeerrichting en zelfs per student worden er onder meer andere keuzes gemaakt m.b.t. de mate waarin er buiten de poorten van de opleiding gekeken wordt en de timing daarvan. De ene student zal zich het beste ontwikkelen door al vroeg in de opleiding het contact met het werkveld te zoeken en zich op die manier aan de buitenwereld te slijpen. Anderen hebben de veiligheid van school soms veel langer nodig om tot een eigen stem te komen; de veiligheid om te experimenteren, te zoeken en te vallen.
- Wie afgestudeerd is aan een theateropleiding heeft nog een weg af te leggen in een leven lang leren. De reflectie op het eigen werk, de eigen plek in het werkveld, reflectie op het ondernemerschap en op het ambacht zelf, gebeurt voor een groot deel in het werkveld. Vlieguren maken is onontbeerlijk. Voordat er vanaf 2012 ingrijpend bezuinigd werd op kunst, speelden bij de verdere ontplooiing van de beginnende professional de productiehuisen een belangrijke rol. Deze zijn grotendeels weggevallen, maar de behoefte van het werkveld is niet veranderd. De opleidingen proberen dit gat waar mogelijk te dichten door de banden met het werkveld te verstevigen en te intensiveren. Bestaande relaties worden verdiept, nieuwe relaties worden gezocht, met podia, talentontwikkelingsplekken en theatergroepen. Er is een grotere focus op de regionale binding tussen de verschillende cultuuraanbieders en de opleidingen.
- Centraal in het leerproces van iedere student staan de ambachtelijke en creërende vermogens.
- Daarbinnen en daar bovenop stellen de opleidingen vier actuele thema's centraal waarin de aandachtspunten uit het beroepsprofiel geïntegreerd zijn. De theaterscholen richten zich op een breed werkveld; het individuele vermogen tot reflectie en onderzoek is cruciaal; professioneel succes hangt sterk af van ondernemend vermogen; en het is hoog tijd dat het

theaterveld en de theaterscholen de culturele diversiteit van de samenleving beter weerspiegelen.

Deze thema's kunnen niet los van elkaar worden gezien: integendeel, ze versterken elkaar. Zo helpt bijvoorbeeld het doen van onderzoek de theaterkunstenaar om zijn kennis en werkwijze te verdiepen en de betekenis van zijn individuele kunstenaarschap in relatie tot zijn omgeving te ontwikkelen, duiden en onderbouwen. Sensitiviteit voor veranderende culturele referenties, veranderend publiek en de eigen culturele vooringenomenheden doen er daarbij sterker dan ooit toe.

In bijlage B is te lezen waar de vier thema's geconcretiseerd zijn als gedragsindicatoren van de zeven competenties.

Verbreiding van het werkveld

De opleidingen onderschrijven de noodzaak dat het theater zijn plek in het midden van de samenleving vindt, met vertakkingen en verbindingen naar alle kanten. Al vroeg in hun opleiding ervaren de studenten de verbreding van hun vak door samenwerking aan te gaan met de andere theaterdisciplines. In korte projecten leren ze zo dat andere theaterdisciplines een andere werkwijze hebben, een andere taal spreken, een andere focus kennen. Ook buiten theater gaan de opleidingen duurzame samenwerkingen aan met andere disciplines, zoals muziek, film en vormgeving.

In het werkveld zijn digitale technieken en middelen pregnant aanwezig en dat is de afgelopen jaren snel zichtbaarder geworden in de curricula van de theateropleidingen. Theaterscholen hebben in toenemende mate de beschikking over labs, software en andere digitale middelen, en gebruiken werkvormen waarin samengewerkt wordt met studenten van technische opleidingen en van andere kunstopleidingen. In veel onderzoeksprojecten en studentenproducties spelen technologische aspecten en virtuele omgevingen een essentiële rol, niet alleen op het artistieke vlak, maar ook in marketing, distributie en reproductie.

In projecten van diverse opleidingen worden studenten gekoppeld aan maatschappelijke instellingen zoals scholen en zorginstellingen. In die projecten wordt vaak ook het opdrachtnemerschap nagebootst; niet de docent maar een opdrachtgever, vaak van buiten de theatersector, stelt eisen aan het resultaat. Op die manier leren aankomende theaterprofessionals hoe breed hun vak inzetbaar is en op welke manier je tussen alle verschillende stemmen kunt schakelen. Door deze aanpak stimuleren de opleidingen hun studenten ook om te reflecteren op nieuwe verhoudingen tot hun publiek, het gebruik van nieuwe media, nieuwe dramaturgieën en nieuwe vertelstructuren.

Reflectie en onderzoek

Reflectief vermogen is een competentie die het fundament onder alle andere competenties vormt. Een goede theaterprofessional is in staat om te reflecteren op het eigen werk, op het eigen handelen, op het ambacht, op de balans tussen artistieke en zakelijke belangen, hij kan reflecteren op zijn plek in het werkveld, op de verhouding tot zijn publiek, en ook op zijn plek in de maatschappij, op de betekenis van theater in de samenleving van nu en morgen, en op wat hij ten diepste te bieden heeft.

Professionals zullen vaker werkzaam zijn in losse projecten met minder budget en minder tijd. Kennis van maakprocessen en reflectie op het maakproces zijn altijd al belangrijk geweest, maar zijn dat in het huidige werkveld des te meer. De professional die een maakproces kan 'lezen' en die weet hoe hij optimaal tot zijn recht komt in dat proces is goud waard.

De relatie tussen theorie en praktijk, met name de rol en positie van theorievakken is veranderd, omdat de theaterpraktijk andere eisen stelt. Voor de theaterprofessional van de toekomst is het minder zinvol om kennis van kunst- en cultuurgeschiedenis (uitsluitend) 'op te slaan'; het is belangrijker om fenomenen die een rol spelen in de theaterpraktijk te kunnen duiden, in een algemenere context te kunnen plaatsen en aan te kunnen geven wat de relatie is tot wat je zelf als kunstenaar doet. Werkvormen veranderen en cultuurvakken worden vaak meer geïntegreerd aangeboden om *transfer* te bevorderen. Daarbij maken de opleidingen de laatste jaren een professionaliseringsslag: ze sturen bij de docenten op het behalen van didactische aantekeningen en/of mastergraden.

De opleidingen zijn veilige plekken voor experiment. Buiten de muren is het in deze uitdagende tijden riskant om op je gezicht gaan in een poging iets nieuws te doen. In een leven lang leren is de opleiding meestal de enige periode waarin een theaterkunstenaar relatief ongebonden onderzoek kan doen en kan experimenteren. Hiermee worden de opleidingen ook kraamkamers van vernieuwing. De opleidingen zien het als hun taak om die opgedane ervaringen en inzichten door te geven. Het onderzoek, theoretisch en praktisch, dat binnenschools plaatsvindt, komt naar buiten via scripties, experimentele afstudeerwerken en via de aan de opleidingen verbonden lectoraten. Op die manier kunnen de opleidingen ook een voortrekkersrol vervullen op het gebied van kennisontwikkeling. De scholen willen een actieve rol spelen bij de articulatie van praktijkgestuurde vragen uit het werkveld en het bruikbaar maken van onderzoeksresultaten voor het werkveld.

Ondernemend vermogen

Ondernemend vermogen is een generiek vermogen dat de opleidingen als cruciaal beschouwen voor afgestudeerden om succesvol aan een loopbaan als theaterkunstenaar te bouwen. Onder ondernemend vermogen verstaan we de capaciteit van de student om zich actief, geïnformeerd en initiatiefrijk te verhouden tot de context waarin hij zich met zijn werk bevindt en daar kansen te creëren voor professioneel succes. Het sluit (cultureel) ondernemerschap en organiserend vermogen in, en overlapt met creatieve en communicatieve vermogens.

Op dit vlak hebben de opleidingen de afgelopen jaren grote stappen gezet. De opleidingen bieden onderwijs op dit terrein niet meer (uitsluitend) in een aparte leerlijn aan, maar brengen het onder in allerlei elementen van het curriculum en de begeleiding. Ondernemend vermogen speelt mede een rol bij de selectie aan de poort: daar wordt ook gekeken of een kandidaat zich bewust is van zijn omgeving, nieuwsgierig is, zichzelf weet te redden. In de geactualiseerde competentieset zijn aspecten van ondernemendheid in maar liefst vijftien gedragsindicatoren terug te vinden.

Studenten hebben er veel baat bij om al vroeg in de opleiding op enigerlei wijze 'buiten de deur' rond te kijken en zelf (meer) vorm te geven aan onderzoek op dit terrein: welke makers vind ik interessant, waarom, waar zou ik het met ze over willen hebben? Waar het nog maar enkele jaren geleden al grote vooruitgang betekende als een student leerde om een aansprekend cv op te stellen, zijn nu zelfreflectie in relatie tot de omgeving bon ton. 'Waar sta je, waar wil je heen, welke kansen zie je'; 'hoe werk je samen', 'hoe positioneer je je werk' zijn gangbare vragen geworden binnen de curricula, en ook ondergebracht in de gedragsindicatoren van het nieuwe opleidingsprofiel. Samenwerken en netwerken hebben als competentie nieuwe betekenis gekregen en worden bij de meeste opleidingen zeer gestimuleerd. Ook dit is terug te lezen in de nieuwe competentieset.

Culturele diversiteit

De theaterscholen stellen al jaren vast dat de culturele diversiteit van de samenleving nog onvoldoende is terug te zien in de populatie van de hbo-opleidingen Theater. De opleidingen spannen zich in om hier verandering in te brengen, bijvoorbeeld door vooropleidingen te richten op cultureel diverse doelgroepen, voorstellingen voor nieuwe publieksgroepen te organiseren,

samen te werken met relevante partners in het veld, en in het docententeam te zoeken naar diversiteit. Bepalend voor een diverse instroom is ook de inhoud van het curriculum: is dat geheel gebaseerd op de westerse canon of sluit het ook aan op de belevingswereld van potentiële studenten met een ander cultureel referentiekader?

Het vergroten van de culturele diversiteit van de opleidingen is echter geen zaak van het hoger onderwijs alleen. Binnen de onderwijsketen is het hoogst noodzakelijk dat kunst in het primair en voortgezet onderwijs gerichte aandacht krijgt. En aan de andere kant van de keten is 'colourblind casting' nog een verre droom; afgestudeerden worden nog veel te vaak getypecast, en rolmodellen voor de toekomstige instroom zijn met een lantaarntje te zoeken.

Het belang van bewustzijn van diversiteit is in dit opleidingsprofiel (soms impliciet) vertaald naar meerdere gedragsindicatoren, zowel op het vlak van de maatschappelijke en culturele context als in samenwerkingsverbanden.

4.4 Positie van de theateropleidingen in het onderwijsveld

Zoals beschreven in paragraaf 4.1, zijn er nationaal en internationaal algemene niveau-aanduidingen voor hoger (beroeps)onderwijs, namelijk de daar genoemde Dublin descriptor; de niveau-aanduiding van de Vereniging Hogescholen ('hbo-standaard'); het European Qualification Framework (EQF) en daaruit voortvloeiende Netherlands Qualifications Framework (NLQF); en de genoemde *tuning documents*, ontwikkeld vanuit the European League of the Institutes of the Arts (ELIA). In Nederland is de hbo-bachelor in de NLQF op niveau 6 gepositioneerd boven mbo-4 (niveau 4) en Associate degree (niveau 5); de hbo-master staat op niveau 7.

4.4.1 Niveaubeschrijving Associate degree

Sinds de invoering van de bachelormasterstructuur aan het begin van deze eeuw zijn er binnen het wetenschappelijk onderwijs en het hbo bachelor- en masterdiploma's waardoor internationale vergelijkingen makkelijker zijn dan voorheen. In de VS, Canada, Australië, Japan en een aantal andere landen wordt daarnaast al langer gewerkt met de *Associate degree* als Short Cycle Higher Education. Het tweejarige Ad-programma heeft een plek binnen dan wel naast de (professionele) bachelor. Het Ad-niveau is in 2006 opgenomen in het Nederlandse onderwijssysteem en vanaf 1 september 2013 volledig verankerd in de Wet op het Hoger Onderwijs. Binnen het hbo is er dus een niveau bijgekomen. In Nederland is het niveau van de Associate degree momenteel nog nadrukkelijk gekoppeld aan de bachelor. Er is een wetswijziging in voorbereiding om de Associate degree ook een meer zelfstandige betekenis te geven.

Op het moment van schrijven is er in het theateronderwijs een Ad-programma in aanvraag; de opleidingen willen dit aantal in het kader van *een leven lang leren* uitbreiden. Ad-programma's passen goed in het streven van de opleidingen naar een flexibel aanbod van programma's op maat. De ontwikkeling hiervan heeft een plek in de dialoog tussen de opleidingen onderling en met de beroepspraktijk. Binnen afzienbare tijd verschijnt er een addendum bij dit profiel voor het Ad-niveau.

4.4.2 Niveaubeschrijving bachelor

De niveaubeschrijving van de bachelor Theater sluit aan op nationale en internationale niveaubeschrijvingen. Vandaar dat we in de actualisering van het opleidingsprofiel een vergelijking gemaakt hebben met dit algemene bachelorniveau. In het schema in bijlage A is weergegeven op welke manier de Dublin descriptoren in de niveaubeschrijving van de bachelor zijn verwerkt.

4.4.3 Niveaubeschrijving master

De masterprogramma's Theater zijn professionele programma's waar theaterkunstenaars meestal na een aantal jaren beroepspraktijk instromen voor verdieping en/of verbreding van hun kunstenaarschap.

Op basis van een vergelijking tussen de algemene nivea aanduidingen die aan het begin van paragraaf 4.4 genoemd zijn en de aanpak van de niveaubeschrijvingen van het kunstonderwijs, zijn er voor de masters in het kunstonderwijs de volgende dimensies te onderscheiden:

- Toename in complexiteit
- Toename in breedte en diepte van kennis en vaardigheden
- Toename in het nemen van verantwoordelijkheid
- Toename in zelfstandig functioneren
- Grotere reikwijdte

Op basis van deze vijf dimensies zijn competenties voor de masters in het theateronderwijs geformuleerd. De dimensies kunnen als volgt worden gedefinieerd:

Toename in complexiteit van de omgeving

De context voor een masterstudent is complexer dan die voor een bachelorstudent. De projecten, opdrachten en vraagstukken zijn multidisciplinair en interdisciplinair. Er zijn meerdere betrokkenen en tegengestelde belangen waar de masterstudent mee om moet gaan.

Toename in breedte en diepte van kennis en vaardigheden

De kennis en vaardigheden die nodig zijn voor het handelen van masterstudenten worden verbreed en/of verdiept. Het type masteropleiding heeft hier veel invloed op, evenals de vooropleiding. Als een acteur instroomt in een 'maak'-master zal hij zijn kennis en vaardigheden vooral verbreden, terwijl een theatermaker die instroomt in hetzelfde programma zijn kennis en vaardigheden zal verdiepen. De masterprogramma's zijn vraaggestuurd en er op ingericht beide mogelijk te maken.

Toename van verantwoordelijkheid

De masterstudent draagt de eindverantwoordelijkheid voor een complexe taak of een sleutelrol in een groter interdisciplinair project.

Toename van zelfstandigheid

De masterstudent functioneert zelfstandig en beslist vanuit een eigen visie en oordeel. Hij kiest zelf de invulling van zijn mastertraject, binnen gegeven kwaliteitskaders.

Grotere reikwijdte

De reikwijdte voor een masterstudent is groter, bijvoorbeeld door het bredere, nog internationalere podium waarop hij zich begeeft. De masterstudent begeeft zich in een discours met professionals binnen de discipline, maar juist ook in de discours erbuiten in de maatschappij. Het netwerk van de

masterstudent verbreedt en verdiept zich in diezelfde richting.

Alle competenties van een masterstudent moeten worden gezien binnen deze dimensies om het verschil te duiden met de bachelor. Niet alle beschrijvingen van de competenties van de afgestudeerde masterstudent verschillen met de bachelor. Het verschil in niveau is dan niet terug te zien in de beschrijving, maar in de beschreven vijf dimensies.

4.4.4 Positiebepaling t.o.v. andere hbo-opleidingen, mbo-opleidingen en wetenschappelijk onderwijs

Binnen het hoger beroepsonderwijs maken de bachelor- en masteropleidingen Theater en de bacheloropleidingen Docent Theater deel uit van het kunstvakonderwijs. Dit onderwijs richt zich op acteurs, theaterdocenten en theatermakers die de ambitie hebben met hun werk waarde en betekenis toe te voegen aan de nationale en internationale theatercultuur. Voor de theaterdocent is in afstemming met de andere kunstvakdocentenopleidingen een afzonderlijk opleidingsprofiel geformuleerd (zie ook 4.2.2). Met bovengenoemde ambitie - die creatieve en ambachtelijke talenten, sterke motivatie, zelfstandigheid en mentale weerbaarheid bij de studenten veronderstelt - onderscheidt het hbo-theateronderwijs zich van andere opleidingen buiten het kunstvakonderwijs die zich op het werkerrein van de podiumkunsten richten.

Op hbo-niveau zijn dat bijvoorbeeld opleidingen die gericht zijn op de toepassing van vormen van theater als medium in een therapeutische setting. Ook deze opleidingen hebben een afzonderlijk opleidingsprofiel geformuleerd. Daarnaast zijn er opleidingen die vanuit een andere discipline (mede) gericht zijn op het domein van het theater, zoals kunstmanagement, -journalistiek en -marketing. Deze opleidingen appelleren aan andere kerncompetenties en selecteren niet bij de instroom op de hoge artistieke toelatingsnormen van de theateropleidingen.

Op masterniveau zijn er onder meer opleidingen die inhoudelijk verwant zijn met de theater-masteropleidingen maar mede wortelen in een andere kunstdiscipline, zoals masteropleidingen Theatervormgeving (beeldende kunst) en Muziektheater (muziek).

Op mbo-niveau betreft het bijvoorbeeld de mbo-opleidingen Artiest. Deze opleidingen zijn sterk gericht op productie en uitvoering en minder op conceptuele verdieping en artistiek initiërende ambities. Vergeleken met deze opleidingen kunnen de hbo-opleidingen Theater gekenschetst worden als initiërend, onderzoekend, reflectief en artistiek geëngageerd, wat onder meer in de houding en de professionele achtergrond van de docenten tot uitdrukking komt, maar ook in het ambachtelijke niveau, de mentaliteit, de zelfstandigheid en het leidinggevende vermogen van de studenten. Bovendien kennen de hbo-opleidingen Theater meer aandacht voor vrije en afwijkende beroepspraktijken, maken ze interdisciplinaire werkvormen mogelijk en zijn ze meer internationaal gericht.

Net als in wetenschappelijke opleidingen zoals Theaterwetenschappen is in de bachelor- en masteropleidingen Theater een belangrijke plaats ingeruimd voor kritische reflectie en verdieping, die onder meer tot uitdrukking komen in een onderzoeksgerichte mentaliteit. Met name in de ontwikkeling van de master- en PhD-trajecten in het kunstonderwijs zullen in de komende jaren de overeenkomsten en verschillen met het wetenschappelijk onderwijs onderzocht worden. Overeenkomstig de opdracht van het hbo worden resultaten van onderzoek door lectoraten toegankelijk gemaakt voor het werkveld (*valorisatie*). De vraag naar onderzoek vanuit het werkveld zou verder ontwikkeld kunnen worden, evenals de infrastructuur voor theatergerelateerd

wetenschappelijk onderzoek.

5 DE COMPETENTIES VAN DE OPLEIDING THEATER

1. Creërend vermogen

De afgestudeerde geeft vanuit een artistieke visie en ambitie vorm en betekenis aan een theateraal idee.

Acteur

- 1 De afgestudeerde demonstreert zijn fascinatie, zijn innerlijke noodzaak voor theater en spelen.
- 2 De afgestudeerde transformeert theatrale concepten met verbeeldingskracht in spel, met een eigen signatuur en betekenis.
- 3 De afgestudeerde creëert in samenspel betekenis.
- 4 De afgestudeerde draagt als speler zichtbaar en op een inspirerende manier bij aan de totstandkoming van een theateraal product.
- 5 De afgestudeerde scherpt zijn spel aan in het spanningsveld tussen zijn intenties en de publieke perceptie ervan.

De afgestudeerde maakt betekenisvol theateraal werk waarin de persoonlijke artistieke visie en ambitie zichtbaar zijn.

Theatermaker

- De afgestudeerde onderzoekt de eigen fascinatie en ideeën, en vertaalt deze in artistieke uitgangspunten en theatrale concepten.
- De afgestudeerde ontwikkelt theatrale concepten vanuit een artistieke visie en met verbeeldingskracht tot theatrale producten met een eigen signatuur en betekenis.
- De afgestudeerde geeft op inspirerende wijze, in samenwerking met anderen, vorm aan de totstandkoming van (een deel van) het theatrale product.
- De afgestudeerde maakt door associatie, analyse en interpretatie, keuzes in lijn met het artistieke concept.
- De afgestudeerde scherpt zijn theatrale product aan in het spanningsveld tussen zijn intenties en de publieke perceptie ervan.

De afgestudeerde maakt betekenisvol theateraal werk waarin de persoonlijke artistieke visie en ambitie zichtbaar zijn.

Masterniveau

- De afgestudeerde onderzoekt de eigen fascinatie en ideeën, en vertaalt deze in artistieke uitgangspunten en theatrale concepten.
- De afgestudeerde transformeert en/ of ontwikkelt theatrale concepten vanuit een artistieke visie en met verbeeldingskracht tot theatrale producten met een eigen signatuur en betekenis.
- De afgestudeerde geeft op inspirerende wijze, in samenwerking met anderen, vorm aan de totstandkoming van (een deel van) het theatrale product.
- De afgestudeerde maakt door associatie, analyse en interpretatie, keuzes in lijn met het artistieke concept.
- De afgestudeerde scherpt zijn theatrale product aan in het spanningsveld tussen zijn intenties en de publieke perceptie ervan, en kan dit proces verantwoorden.

6 De afgestudeerde plaatst zichzelf en zijn werk in een breder (inter)cultureel, maatschappelijk en internationaal perspectief en gebruikt uiteenlopende bronnen.

De afgestudeerde plaatst zichzelf en zijn werk in een breder (inter)cultureel, maatschappelijk en internationaal perspectief en gebruikt uiteenlopende bronnen.

De afgestudeerde plaatst zichzelf en zijn werk in een breder (inter)cultureel, maatschappelijk en internationaal perspectief en gebruikt uiteenlopende bronnen.

2. Ambachtelijk vermogen

De afgestudeerde past brede instrumentele vaardigheden en kennis vakmatig toe in theatrale producten.

De afgestudeerde past brede instrumentele vaardigheden en kennis vakmatig toe in theatrale producten.

De afgestudeerde past brede instrumentele vaardigheden en kennis vakmatig toe in theatrale producten in nieuwe, onbekende en complexe situaties.

Acteur

- 1 De afgestudeerde past de geëigende spelvaardigheden toe in theatrale producten.
- 2 De afgestudeerde gaat gericht om met de verschillende fases van het maakproces.
- 3 De afgestudeerde analyseert en interpreteert theatrale ingrediënten (tijd, ruimte, handeling, tekst, geluid, beeld, licht en andere media) en verwerkt de uitkomsten hiervan bewust in zijn spel.

Theatermaker

- De afgestudeerde past vaktechnisch instrumentarium effectief toe in de totstandkoming van een theatraal product.
- De afgestudeerde gaat gericht om met de verschillende fases van ontwerp- en maakprocessen.
- De afgestudeerde analyseert en interpreteert de inzet van theatrale ingrediënten (tijd, ruimte, handeling, tekst, beeld, licht en andere media) en verwerkt de uitkomsten hiervan bewust in ontwerp- en maakprocessen.

Masterniveau

- De afgestudeerde past vaktechnisch instrumentarium effectief toe in de totstandkoming van een theatraal product in nieuwe, onbekende en complexe situaties.
- De afgestudeerde gaat gericht om met de verschillende fases van ontwerp- en maakprocessen.
- De afgestudeerde analyseert en interpreteert de inzet van theatrale ingrediënten (tijd, ruimte, handeling, tekst, beeld, licht, geluid, andere media) en verwerkt de uitkomsten hiervan op een innovatieve manier in productieprocessen.

4	De afgestudeerde kent zijn vaktechnische mogelijkheden en zet deze in binnen verschillende situaties en omstandigheden.	De afgestudeerde benoemt de mogelijke en gewenste effecten van het product en zet bewust theatrale ingrediënten in, binnen verschillende situaties en omstandigheden, om deze werking te realiseren.	De afgestudeerde benoemt de mogelijke en gewenste effecten van het product, zet bewust theatrale ingrediënten in, binnen verschillende situaties en omstandigheden om deze werking te realiseren en onderbouwt zijn keuzes.
5	De afgestudeerde maakt gebruik van kennis van (internationale) cultuurgeschiedenis, repertoire en ontwikkelingen in het hedendaagse culturele landschap, van theater en film in het bijzonder.	De afgestudeerde maakt gebruik van kennis van (internationale) cultuurgeschiedenis, repertoire en ontwikkelingen in het hedendaagse culturele landschap, van theater en film in het bijzonder.	De afgestudeerde maakt gebruik van kennis van (internationale) cultuurgeschiedenis, repertoire en ontwikkelingen in het hedendaagse culturele landschap, van theater en film in het bijzonder.

3. Onderzoekend en reflectief vermogen

De afgestudeerde komt door (artistiek) onderzoek en reflectie tot inzicht en kennis voor zijn functioneren als professional en kan deze inzetten in artistieke en maatschappelijke context.

Acteur

- 1 De afgestudeerde heeft inzicht in zijn talenten en mogelijkheden en reflecteert op zijn persoonlijke ontwikkeling in relatie tot zijn visie en werk.
- 2 De afgestudeerde heeft een onderzoekende houding en kan onderzoek doen in de praktijk van het spelen.

De afgestudeerde komt door (artistiek) onderzoek en reflectie tot inzicht en kennis voor zijn functioneren als professional en kan deze inzetten in artistieke en maatschappelijke context.

Theatermaker

- 1 De afgestudeerde heeft inzicht in zijn talenten en mogelijkheden en reflecteert op zijn persoonlijke ontwikkeling in relatie tot zijn visie en werk.
- 2 De afgestudeerde heeft een onderzoekende houding en kan onderzoek doen in de praktijk van het maken.

De afgestudeerde komt door (artistiek) onderzoek en reflectie tot oordeelsvorming, ontwikkelt onderzoeksmethoden en kan deze onderbouwd inzetten in artistieke en maatschappelijke context.

Masterniveau

- 1 De afgestudeerde heeft inzicht in zijn talenten en mogelijkheden en reflecteert op zijn persoonlijke ontwikkeling in relatie tot zijn visie en werk.
- 2 De afgestudeerde kan praktijkgericht onderzoek (mede) opzetten en uitvoeren en kan eigen onderzoek en dat van anderen evalueren.

3	De afgestudeerde stelt zijn werk en werkwijze steeds opnieuw ter discussie.	3	De afgestudeerde stelt zijn werk en werkwijze steeds opnieuw ter discussie.	3	De afgestudeerde stelt zijn werk en werkwijze steeds opnieuw ter discussie.
4	De afgestudeerde beoordeelt eigen en andermans werk en werkwijze op intenties, artistieke waarde en publieke perceptie.	4	De afgestudeerde beoordeelt eigen en andermans werk en werkwijze op intenties, artistieke waarde en publieke perceptie.	4	De afgestudeerde beoordeelt eigen en andermans werk en werkwijze op intenties, artistieke waarde en publieke perceptie.
5	De afgestudeerde gebruikt zijn bevindingen om zijn werk verder te ontwikkelen en zich te positioneren: ten opzichte van vakgenoten, in een breder kunstdomein en in maatschappelijke perspectief.	5	De afgestudeerde gebruikt zijn bevindingen om zijn werk verder te ontwikkelen en zich te positioneren: ten opzichte van vakgenoten, in een breder kunstdomein en in maatschappelijke perspectief.	5	De afgestudeerde ontwikkelt en onderbouwt zijn werk en positionering op basis van zijn bevindingen, ten opzichte van vakgenoten, in een breder kunstdomein en in maatschappelijke perspectief.

4. Vermogen tot ontwikkeling

De afgestudeerde kan eigen werk en eigen werkwijze blijvend ontwikkelen en verdiepen en levert hierdoor een bijdrage aan de ontwikkeling van het vakgebied en de maatschappij.

De afgestudeerde kan eigen werk en eigen werkwijze blijvend ontwikkelen en verdiepen en levert hierdoor een bijdrage aan de ontwikkeling van het vakgebied en de maatschappij.

De afgestudeerde kan eigen werk en eigen werkwijze blijvend ontwikkelen en verdiepen en levert hierdoor een bijdrage aan de ontwikkeling van het vakgebied en de maatschappij.

Acteur

- 1 De afgestudeerde verkent en experimenteert en zet zijn bevindingen in voor de verdere ontwikkeling van zijn werk en beroepspositie.
- 2 De afgestudeerde staat open voor ideeën, verwerft nieuwe kennis, inzichten en vaardigheden om zich te blijven ontwikkelen.

Theatermaker

- 1 De afgestudeerde verkent en experimenteert en zet zijn bevindingen in voor de verdere ontwikkeling van zijn werk en beroepspositie.
- 2 De afgestudeerde staat open voor nieuwe ideeën, verwerft nieuwe kennis, inzichten en vaardigheden om zich te blijven ontwikkelen.

Masterniveau

- 1 De afgestudeerde verkent en experimenteert en zet zijn bevindingen in voor de verdere ontwikkeling van zijn werk en beroepspositie.
- 2 De afgestudeerde staat open voor nieuwe ideeën, verwerft nieuwe kennis, inzichten en vaardigheden om zich te blijven ontwikkelen.

3	De afgestudeerde gaat constructief om met veranderende omstandigheden.	De afgestudeerde stelt zich flexibel op in uiteenlopende beroepsituaties, maar bewaakt zijn eigen voorwaarden.	De afgestudeerde stelt zich flexibel op in uiteenlopende beroepsituaties, maar bewaakt zijn eigen voorwaarden.
4	De afgestudeerde legt verbanden tussen zijn vakgebied en maatschappelijke ontwikkelingen en zet zijn bevindingen in om een bijdrage te leveren aan het vakgebied en de maatschappij.	De afgestudeerde legt verbanden tussen zijn vakgebied en maatschappelijke ontwikkelingen en zet zijn bevindingen in om een bijdrage te leveren aan het vakgebied en de maatschappij.	De afgestudeerde legt verbanden tussen zijn vakgebied en maatschappelijke ontwikkelingen en zet zijn bevindingen in om een bijdrage te leveren aan het vakgebied en de maatschappij.

5. Ondernemend vermogen

De afgestudeerde kan zijn ambities effectief vormgeven in een interdisciplinair en (inter)nationaal werkveld.

De afgestudeerde kan zijn ambities effectief vormgeven in een interdisciplinair en (inter)nationaal werkveld.

De afgestudeerde kan zijn ambities effectief vormgeven in een interdisciplinair en (inter)nationaal werkveld.

Acteur

- 1 De afgestudeerde signaleert kansen binnen en buiten het steeds veranderende werkveld en zet deze om in concrete acties.
- 2 De afgestudeerde gaat contacten aan die relevant zijn om een (inter)nationaal netwerk op te bouwen en te onderhouden.
- 3 De afgestudeerde organiseert zijn werkprocessen in onderlinge samenhang en zoekt daarbij een voor hem adequate balans tussen artistieke en voorwaardenscheppende activiteiten.
- 4 De afgestudeerde bouwt een relevant netwerk op en onderhoudt dit.

Theatermaker

- 1 De afgestudeerde signaleert kansen binnen en buiten het steeds veranderende werkveld en zet deze om in concrete acties.
- 2 De afgestudeerde gaat contacten aan die relevant zijn om een (inter)nationaal netwerk op te bouwen en te onderhouden.
- 3 De afgestudeerde organiseert zijn werkprocessen in onderlinge samenhang en zoekt daarbij een voor hem adequate balans tussen artistieke en voorwaardenscheppende activiteiten.
- 4 De afgestudeerde bouwt een relevant netwerk op en onderhoudt dit.

Masterniveau

- 1 De afgestudeerde signaleert kansen binnen en buiten het steeds veranderende werkveld en zet deze om in concrete acties.
- 2 De afgestudeerde gaat contacten aan die relevant zijn om een (inter)nationaal netwerk op te bouwen en te onderhouden.
- 3 De afgestudeerde organiseert zijn werkprocessen in onderlinge samenhang en zoekt daarbij een voor hem adequate balans tussen artistieke en voorwaardenscheppende activiteiten.
- 4 De afgestudeerde bouwt een relevant netwerk op en onderhoudt dit.

5 De afgestudeerde treft de noodzakelijke voorzieningen om op de lange termijn beroepsmatig werkzaam te zijn. 6 De afgestudeerde onderhandelt over inhoudelijke, organisatorisch en financiële aspecten van zijn beroepspraktijk met opdrachtgevers en andere belanghebbenden.	De afgestudeerde treft de noodzakelijke voorzieningen om op de lange termijn beroepsmatig werkzaam te zijn. De afgestudeerde onderhandelt over inhoudelijke, organisatorisch en financiële aspecten van zijn beroepspraktijk met opdrachtgevers en andere belanghebbenden.	De afgestudeerde treft de noodzakelijke voorzieningen om op de lange termijn beroepsmatig werkzaam te zijn. De afgestudeerde onderhandelt over inhoudelijke, organisatorisch en financiële aspecten van zijn beroepspraktijk met opdrachtgevers en andere belanghebbenden.

6. Communicatief vermogen

De afgestudeerde is in staat tot effectieve interactie binnen uiteenlopende beroepscontexten.

Acteur	Theatermaker	Masterniveau
<p>1 De afgestudeerde communiceert gericht mondeling en schriftelijk via (sociale) media binnen een interdisciplinaire, interculturele en internationale arbeidsomgeving.</p>	<p>De afgestudeerde communiceert gericht mondeling en schriftelijk via (sociale) media binnen een interdisciplinaire, interculturele en internationale arbeidsomgeving.</p>	<p>De afgestudeerde communiceert gericht mondeling en schriftelijk via (sociale) media binnen een interdisciplinaire, interculturele en internationale arbeidsomgeving.</p>
<p>2 De afgestudeerde verwoordt en belichaamt zijn artistieke identiteit, ideeën, ambities en kwaliteiten gearticuleerd tegenover derden binnen en buiten het artistieke proces.</p>	<p>De afgestudeerde verwoordt en belichaamt zijn artistieke identiteit, ideeën, ambities en kwaliteiten gearticuleerd tegenover derden binnen en buiten het artistieke proces.</p>	<p>De afgestudeerde verwoordt en belichaamt zijn artistieke identiteit, ideeën, ambities en kwaliteiten gearticuleerd tegenover derden binnen en buiten het artistieke proces.</p>
<p>3 De afgestudeerde positioneert zijn werk en de betekenis van het vakgebied in een maatschappelijke en (inter)culturele context.</p>	<p>De afgestudeerde positioneert zijn werk en de betekenis van het vakgebied in een maatschappelijke en (inter)culturele context.</p>	<p>De afgestudeerde positioneert zijn werk en de betekenis van het vakgebied in een maatschappelijke en (inter)culturele context.</p>
<p>4 De afgestudeerde genereert actief bekendheid en/of mogelijkheden voor zijn werk.</p>	<p>De afgestudeerde genereert actief bekendheid en/of mogelijkheden voor zijn werk.</p>	<p>De afgestudeerde genereert actief bekendheid en/of mogelijkheden voor zijn werk.</p>

- 5 De afgestudeerde komt op een adequate manier op voor zijn waarden en behoeften. De afgestudeerde komt op een adequate manier op voor zijn waarden en behoeften. De afgestudeerde komt op een adequate manier op voor zijn waarden en behoeften.

7. Vermogen tot samenwerken

De afgestudeerde draagt vanuit zijn functie zelfstandig en actief bij aan de totstandkoming van een theateraal product.

De afgestudeerde draagt vanuit zijn functie zelfstandig en actief bij aan de totstandkoming van een theateraal product.

De afgestudeerde draagt vanuit zijn functie zelfstandig en actief bij aan de totstandkoming van een theateraal product.

Acteur

- 1 De afgestudeerde realiseert artistieke doelen in afstemming met anderen.
- 2 De afgestudeerde kent de eigen kwaliteiten en identiteit en zet die binnen het samenwerkingsverband op effectieve wijze in.
- 3 De afgestudeerde gaat strategisch, flexibel en respectvol om met de verschillende rollen, verantwoordelijkheden, belangen en kwaliteiten in samenwerkingsverbanden.
- 4 De afgestudeerde draagt vanuit de eigen discipline bij aan (interdisciplinaire) samenwerkingsverbanden.
- 5 De afgestudeerde geeft en ontvangt feedback op een constructieve manier.

Theatermaker

- De afgestudeerde realiseert artistieke doelen in afstemming met anderen.
- 2 De afgestudeerde kent de eigen kwaliteiten en identiteit en zet die binnen samenwerkingsverbanden op effectieve wijze in.
- 3 De afgestudeerde gaat strategisch, flexibel en respectvol om met de verschillende rollen, verantwoordelijkheden, belangen en kwaliteiten in samenwerkingsverbanden.
- 4 De afgestudeerde draagt vanuit de eigen discipline bij aan (interdisciplinaire) samenwerkingsverbanden.
- 5 De afgestudeerde geeft en ontvangt feedback op een constructieve manier.

Masterniveau

- De afgestudeerde realiseert artistieke doelen in afstemming met anderen.
- 2 De afgestudeerde kent de eigen kwaliteiten en identiteit en zet die binnen samenwerkingsverbanden op effectieve wijze in.
- 3 De afgestudeerde geeft strategisch, flexibel en respectvol sturing aan de verschillende rollen, verantwoordelijkheden, belangen en kwaliteiten in artistieke projecten en/of samenwerkingsverbanden.
- 4 De afgestudeerde initieert vanuit de eigen discipline (interdisciplinaire) samenwerkingsverbanden.
- 5 De afgestudeerde initieert het geven en ontvangen van feedback op een constructieve manier.

BIJLAGE A

Verwijzing naar Dublin descriptoren

Dublin descriptoren bachelor	komen terug in bachelorcompetenties Theater:
Kennis en inzicht	creërend, ambachtelijk, onderzoekend en reflectief, ontwikkeling
Toepassen kennis en inzicht	creërend, ambachtelijk, onderzoekend en reflectief, ontwikkeling
Oordeelsvorming	creërend, onderzoekend en reflectief, ontwikkeling, ondernemend
Communicatie	ambachtelijk, ondernemend, communicatief, samenwerkend
Leervaardigheden	onderzoekend en reflectief, groei en vernieuwing, samenwerkend

BIJLAGE B

Verwerking van thema's in de gedragsindicatoren van de bachelor

Thema's:	komen terug in gedragsindicatoren:
Verbreiding van het werkveld	1.6, 2.5, 3.5, 4.1 t/m 4.4, 5.1, 6.1 t/m 3
Reflectie en onderzoek	1.6, 2.3, 2.5, 3.1 t/m 3.5, 4.1, 4.2, 4.4, 5.1, 7.2, 7.5
Ondernemend vermogen	4.2, 4.3, 4.4, 5.1 t/m 5.6, 6.1 t/m 6.5, 7.4
Culturele diversiteit	1.6, 6.1, 6.3, 7.2, 7.3

Colofon

Beroepsprofiel en opleidingsprofiel Theater
december 2016
Landelijk Netwerk Theateropleidingen en Federatie Cultuur

Teksten:

Inleiding: Jan Zoet, voorzitter Landelijk Netwerk Theateropleidingen

Hoofdstuk 3: Robbert van Heuven i.o.v. Federatie Cultuur

Overige hoofdstukken: Eva van der Molen (Molen & Molen, projectleider/redacteur) i.s.m.

Werkgroep Opleidingsprofielen Theater

Fien Bloemen (Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten/Academie voor Theater en Dans)

Fenna van der Burgt (Artez Hogeschool voor de Kunsten)

Patricia de Kort (Zuyd Hogeschool/Toneelacademie)

Corrie Nagtegaal (Hogeschool voor de Kunsten Utrecht)

Inhoudelijke ondersteuning vanuit het landelijke project actualisering opleidingsprofielen van de hogescholen met kunstvakopleidingen: Fons Schneijderberg

www.

Vormgeving

Druk, oplage.....